

KLEINSCHMIDTS PÆL

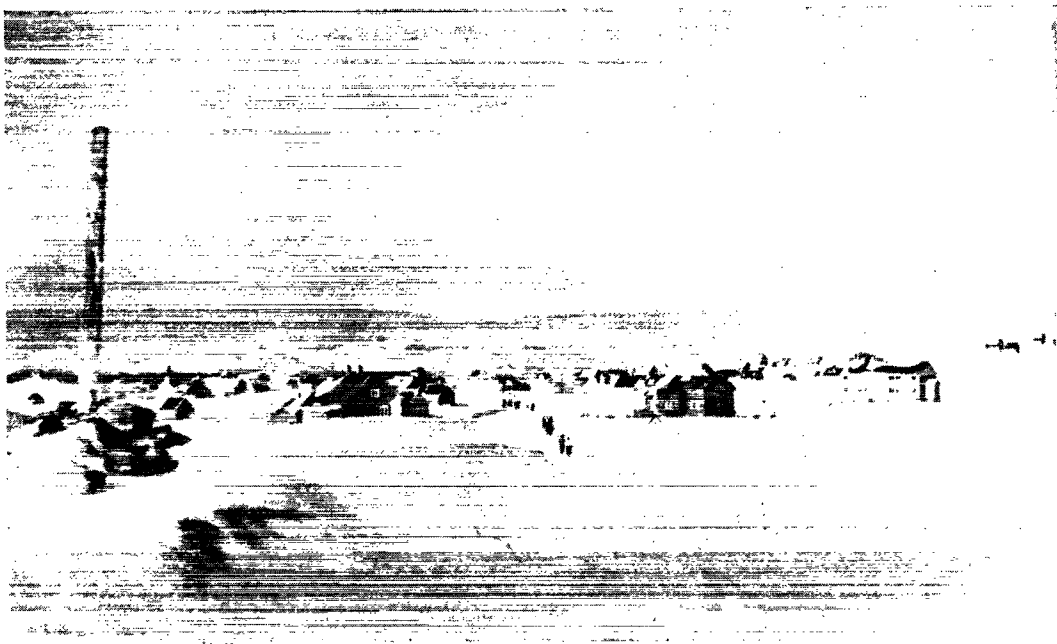
Af skolekonsulent, lektor *Finn Gad*

For hundrede år siden vandrede hver morgen en ejendommelig skikkelse hen over sletten oven for koloniens huse på Godthåbs næs. Skikkelsen kom gående fra en gruppe af huse, der lå noget afsides bag en lav klippekam, og fortsatte ind over det tuede mosedrag på vej til den toetages missionærbolig lige ved siden af Godthåb kirke.

Det var den ensomme seminarielærer Samuel Petrus Kleinschmidt, der kom vandrende. Han boede ude blandt sine tidligere fæller herrnhuterne; men han havde sin gerning ved den kongelige missions seminarium i Godthåb. Han - den lærde autodidakt, der havde udgivet en grundlæggende grammatik over det vestgrønlandske sprog og derved skabt den moderne vestgrønlandske retskrift - brød med sine trosfæller og gik i den kongelige missions tjeneste for at kunne viderebringe sin viden til de lærere, som skulle undervise på de mange bopladser langs Grønlands vestkyst.

I al slags vejr vandrede han om morgenen ind til seminariet og om aftenen hjem igen. Vejen op igennem den lange dal fra Ny Herrnhut var træls nok, fyldt med sne ved vintertid, fugtig ved vårflo og i sommertiden. Ofte stod den bidende nordenvind ham ind i ansigtet på udvejen, eller sydvesten hvirvlede alt ind i et kogende snefog eller piskede regnen imod ham på hjemvejen. Når han gennem dalen ved Ny Herrnhut var nået op til enden af den lave klippekam, der dannede dalens vestgrænse, kunne han se kirkens spir. I missionærboligens underste etage befandt seminariets klasseværelser sig. Han var nu godt halvvejs fremme. Stedet her for enden af klippekammen afmærkede han med en lille varde, hvori han anbragte et svært stykke tømmer. På siden af tømmerstokken var der en krog, hvori han hængte sin lygte, når det var mørkt eller luften fyldt med flygende sne.

Videre ind over sletten vandrede Kleinschmidt med den uundværlige stav i hånden, vadende gennem snedriver eller følgende det slyngede, knudrede spor, som vandrende fødder gennem årene havde trådt. Kûgssuaq'en, den brede elv, der

Kleinschmidts pæl og udsigten mod Godthåb marts 1944.

Foto: F. Gad

uundgåelig løb på tværs af hans kurs, kom han over hoppende fra sten til sten - eller var der lagt en planke over som en primitiv bro? - Under alle omstændigheder har det ikke altid været nemt for den efterhånden aldrende mand at forcere elven, værst i tøbrudstiden, hvor elven kunne blive ret dyb og bred. På hjemvejen over sletten havde han pælen og varden - og undertiden lygtens matte skin - som en båke for sin kurs.

Igennem årene stod tømmerstokken i varden som et minde om Samuel Kleinschmidt. Tømmeret blev vel fornyet - af en slags pietet, for der var ingen mere, som brugte pælen til det formål, hvortil den var rejst. Herrnhuterne forlod Grønland. Deres bygning kom til at tjene andre formål. Da var Kleinschmidt død og var blevet begravet ude på herrnhuternes kirkegård på det stormomsuste næs. Senere flyttede man hans kiste ind på kirkegården bag Godthåb kirke. Dette var symbolsk: Kleinschmidt og den grønlandske kirke og skole hørte sammen.

Kleinschmidts pæl blev ved med at stå som et vartegn for enden af det svagt skrånende klippedrag. Set nede fra Godthåb tegnede den sig skarpt mod himlen, strittende på skrå op af den lille varde af flade gnejssten. Dens stive linje stod vinkelret mod klippeskråningen - det gav en vis kunstnerisk spænding over udsigten. Kleinschmidts pæl blev et mål for vandringer ud over mosedragene oven for kolonien. Og da vejen ud til Godthåbs skibshavn med megen møje blev bygget

Kleinschmidts pæl i sommeren 1957.

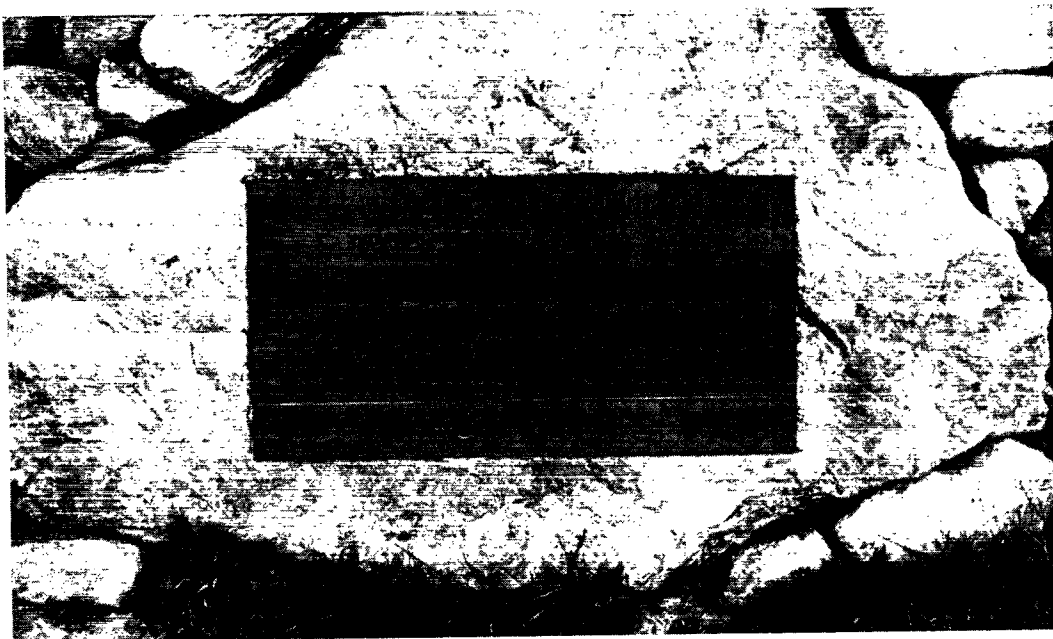
Foto: F. Gad

i 30'erne, kom den just til at slynge sig forbi Kleinschmidts pæl. Der stod den, lidt syd for vejen, og dannede stadig et yndet mål for ture.

Man standsede op ved den. Blikket blev tvunget sydpå, ned igennem dalen, hvor man langt nede så den lave herrnhuterbygning tegne sin silhouet mod bugtens vand. Man nikkede glad genkendende til pælen, når man kæmpede sig frem ad vejen i snefog eller piskende regn. Her var man uden for beboede steder, der var langt til det nærmeste hus.

Vejen mellem det gamle Godthåb på næssets nordside og skibshavnen på sydsiden blev bestemmende for byens vækst i årene efter 1935. I de nærmest følgende ti år kravlede bebyggelsen langsomt ud langs Skibshavnsvejen. I krigens sidste år dannede fire-fem bungalower forposterne for Godthåbs vækst herude på klippekammene nær Kleinschmidts pæl. Stadig pegede den ensomt, skråt mod himlen, en tavs erindring om en fortids besvær.

Vi står lige på skillevejen, hvor den brede vej fører fra Skibshavnsvejen ned i Herrnhutdalen. Man kan overhovedet ikke se den gamle herrnhuterbygning, hvor politimesteren nu bor. Der ligger så mange nye boliger og rækkehuse, der spærrer for udsigten. Dalen er ikke mere dækket af tuer og grønt græs. En stenet og sandet vej fører ned gennem dalen. I en støvsky forsvinder renovationsbilen ned

Pladen på Kleinschmidts pæls nuværende sokkel. Indskriften lyder bl. a. på dansk: Foto: F. Gad
 SAMUEL PETRUS KLEINSCHMIDT 1814-1866 VERDENSKENDT LÆRD GRØNLÆNDERNES LÆRER OG VEN
 PLEJEDE AT HÆNGE EN LYGTE PAA DETTE STED FOR AT AFMÆRKE SIN STI MELLEM NY HERRNHUT OG GODTHAAB

ad den og ud til den nye renovationsanstalt på Tyskernæsset. Til højre for vejen ligger det store elværk og det nye bogtrykkeri. Klippebakken syner meget mindre nu. - Hvor er Kleinschmidts pæl?

Skibshavnsvejen har facade mod nord. Der, koket på skrå, har en af de private, veltjenende købmænd sin butik, det private initiativ og den frie nærings om-diskuterede symbol. På skrå - ja, for det giver blikfang at være på skrå af den herskende linje. - Men hvor er Kleinschmidts pæl?

Langs med Skibshavnsvejen står der standere med elektriske lamper. Der er vejbelysning nu. Kleinschmidt ville ikke i dag have brug for sin pæl til at hænge sin gamle tranlygte på. Det er så godt som ligegyldigt med vejret nu, for man kan altid finde vejen - den er jo banet og holdes snefri om vinteren af bulldozere.

Der står jo Kleinschmidts pæl - eller rettere: der *stod* den jo. Den er blevet til et monument, et friseret minde: pæn, regelmæssig stensætning, rund og velformet, op fra hvis midte en veltjæret, firkantet stolpe knejser lodret i vejret, og på en lille hylde øverst oppe står en skibslanterne med indlagt elektrisk lys. Nydeligt! En plade fortæller om Kleinschmidts pæl.

Godthåb er ikke primitiv mere. Man klarer sig ikke længer, som man bedst kan, med de hjælpemidler, som man har for hånden. Man ønskede at bevare

Kleinschmidts gravsten Foto: F. Gad
*på Godthåbs gamle kirkegård sommeren 1957. Stenen
 holder. Der gror lav i alle sprækker og revner, og
 indskriften er ulæselig.*

mindet om pælen. Men man kunne ikke have den primitive varde og den vakle-vorne, skrå, rå tømmerstok. Den kunne ikke holde, ikke gælde for et monument. Den passede dårligt mellem alle de nye huse. Den kunne ikke i den form være central i det nye bybillede.

Stedet havde mistet sin karakter af skæbne. Monumentet stivnede og skulle præsentere sig. Resultatet er, at man slet ikke ser det. Også det mistede sin karakter og forsvandt. Tiden er gledet hen over mosen og sletten, som Hans Egede havde tænkt sig som græsning for får og heste, ja køer. Den er nu på vej til at blive byggegrunde for Godthåbs yderligere vækst. Der er ikke plads til primitivitet i denne by. „Kleinschmidts pæl“ står lodret - ved siden af en elmast! Biografen ligger lige i nærheden i en hæsleg barak, og tilfældige huse kliner

sig lige op ad klippen. Dette er en overgangstid!

Man går i dag *forbi* Kleinschmidts pæl - den, som før var et *mål*. En dag bliver pladsen bag den ryddet. Det nye forsamlingshus skal ligge der. Igen bliver denne plads og dette sted målet for mennesker, måske en milepæl for den indre vækst i Godthåbs befolkning.

Kleinschmidts pæl og Godthåbs forsamlingshus kan danne en symbolsk helhed. Vel at mærke, hvis pælen igen kommer til at pege skråt mod himlen.